

PAVEL VASICI UNGUREANU (1806-1881) AND THE PROBLEMS OF ROMANIAN LANGUAGE

Dumitru Draica

Assoc. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Member of the Romanian Academy, since 1871, Paul Ungureanu Vasici is best known in the medical world (he was one of the first doctors in the Romanian Banat, founder of the first medical journals in Transylvania, "Hygiene and the school"); reaching Brasov he came into contact with the leading intellectuals of the Transylvanian School, George Barițiu, Timothy Cipariu ... under whose influence he published in magazines of the time, a series of articles concerning the Romanian language, being interested in our national language issues. He participated actively with the generation of 1848, to the great struggle for nurturing literary language, campaigned to replace the Cyrillic alphabet for the adoption of Latin neologisms, rose against anarchy and individualism that affected language development, he launched and proposed for the first time in Transylvania, phonetic spelling ...

Keywords: Growing of the national language, Latin alphabet, phonetic spelling, neologisms, spelling rules ...

S-au împlinit anul acesta 210 ani de la nașterea lui Pavel Vasici Ungureanu (18 apr. 1806, Timișoara) și 135 de ani de la moartea sa (3 iulie 1881, Timișoara), unul dintre reprezentanții de frunte ai lingvisticii românești, din secolul al XIX-lea, în zona Banatului. A urmat studiile gimnaziale în orașul natal, liceul la Szeged și Oradea și Facultatea de Medicină (1826-1832) la Budapesta. Și-a început cariera medicală la Timișoara, la Orșova, a editat mai multe manuale de dietetică și igienă.

A ajuns și la Brașov, unde i-a cunoscut pe George Barițiu și Timotei Cipariu, reprezentanți de seamă ai elitei ardelenice, sub a căror influență a început să abordeze probleme din domeniul limbii și literaturii române. A publicat articole în revistele vremii: „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Transilvania”, „Telegraful român”, „Gazeta de Transilvania”...

Chiar dacă este cunoscut mai ales ca medic, un pionier în domeniul științelor medicale, a fost unul dintre primii medici români din Banat și a fondat prima revistă de medicină din Transilvania, „Higiena și școala”, în urmă cu 140 de ani (1876-1880), Pavel Vasici a participat activ la marea luptă pentru limba literară a generației de la 1848, deosebit de aprinsă în Transilvania.

În anul 1847 a devenit membru al Societății Literare din București, iar din 2 iulie 1871 a fost membru al Academiei Române. De la primii pași în domeniul publicisticii, a manifestat un interes deosebit pentru problemele limbii noastre naționale, fiindcă în școlile maghiare pe care le-a urmat, problema limbii era una dintre cele mai importante chestiuni ale tuturor spiritelor luminate. La Universitatea din Pesta a fost în contact direct cu frontul de luptă pentru limbă, organizat de reprezentanții Școlii Ardelene, iar apărarea limbii naționale, cultivarea ei, a reprezentat problema cea mai deosebită în preocupările cercului de cultură românească din capitala Ungariei, dezbătută patetic și susținută cu toate forțele de D. Bojinca, E. Murgu, E. Gojdu... Și Pavel Vasici s-a alăturat curentului, cu tot avântul său tineresc, când a tipărit *Antropologia*, în 1830, *Dietetica*, în 1831, *Cuvântarea... despre ciumă*, în 1832 (în prefață vorbea despre nevoia de a cultiva și limba națională)...

În lucrarea sa *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*, tipărită la Buda, în 1830, la Tipografia Universității Ungurești, Vasici era la curent cu problemele limbii

române, încercând să ia o atitudine clară în rezolvarea problemelor limbii noastre naționale. Astfel, în capitolul *Vorbirea* (pg. 204-208), milita pentru înlocuirea alfabetului chirilic greoi cu cel latin, de care se foloseau și „sororile limbei noastre”; în locul celor 40 de litere chirilice puteau fi întrebuițate, pentru scrierea limbii române, numai 20 de litere latine, cele 40 de semne ale alfabetului chirilic ne-au „întunecat” limba, afirma el și de aceea trebuie să le înlocuim cu literele „strămoșești”, adică latinești, recomandând, în același timp, *Gramatica* lui I. Alexi (este vorba despre *Gramatica dacoromână*, a lui I. Alexi, Viena, 1826, care îl urma, în general, pe Petru Maior), astfel, însușirea limbii ar fi mai ușoară; literele erau împărțite în vocale și consoane, iar româna, pe lângă cele 5 vocale fundamentale, mai cuprindea și alte două vocale, pe *î* și *ă*.

Apoi, Vasici vorbea despre problema „cultivării” limbii, aici se vedea foarte clar atitudinea lui de latinist ponderat, fiind convins că trebuie să recurgem la neologisme, la limba latină. A susținut cu toată convingerea adoptarea alfabetului latin în scrierea limbii române și vedea posibilă o îmbunătățire a scrisului prin crearea unor instrumente de lucru proprii, și anume, un lexicon (alcătuit, credea el, după principiile expuse de P. Iorgovici, în *Observațiile* sale și de Diaconovici Loga, în *Gramatica* sa) și introducerea unor *norme obligatorii* pentru toți cei care scriu românește, viza chiar și necesitatea alcătuirii unei gramatici a limbii române. Vasici nu era de acord să zicem *seculu*, dacă putem zice *veac*, pentru ce să zicem *anghel*, dacă putem zice *înger*, formă cunoscută și înțeleasă de către toți vorbitorii: „Au nu este acesta frumos și chiar rumânesc cuvânt ?!”¹. După părerea lui, termenii luați din latină trebuie folosiți întocmai, a recurs în *Antropologie* la unii termeni latinești, pentru că așa fac toate limbile culte, iar derivarea din latinește a cuvintelor românești să se facă după reguli „drepte”, pe care să le respecte toți vorbitorii limbii române.

A fost un onest propagator de știință și cultură, nu a fost un specialist în problemele limbii, dar cerea, în ceea ce privește neologismele, „vorbele străine”, ca atunci când „nu le putem drept rumâni, să nu le schimonosim, ci să le ținem întregi, așa precum le-am luat de la latini”². Nu s-a sfiit să intervină în discuțiile despre limbă, ridicându-se împotriva anarhiei și individualismului, ca manifestări periculoase în dezvoltarea limbii, în sincronizarea ei cu realitatea istorică. S-a ridicat cu hotărâre împotriva exagerărilor, cerea „regule”, știință, în domeniul limbii și nu improvizatii caraghioase, cerea, mai ales, cunoașterea și dezvoltarea individualității specifice a limbii noastre.

Pavel Vasici se situa, în ceea ce privește ideile despre limbă, înainte de 1848, pe aceeași linie cu George Barițiu, Ion Maiorescu, doctorul Vasile Pop, Ion Rusu și chiar cu Timotei Cipariu, care se împotriveau excluderii nesăbuite a elementelor încetățenite în limbă, combătând exagerările.

A fost și redactor la *Telegraful român*, organul de publicitate al Episcopiei ortodoxe din Sibiu, care apăruse la 1 ianuarie 1853. *Telegraful...* a fost redactat de Vasici, începând cu nr. 9, din 1853, până în 1855, nr. 99, din 14 decembrie, într-o perioadă în care exagerările latiniste și lupta împotriva lor au devenit tot mai aprinse.

Într-un articol, din nr. 12, se ridică cu ironie împotriva zelului neologistic ce i-a cuprins pe unii ardeleni: „Limba noastră ca limbă, încheia Vasici, trebuie să rămână în ființa ei, adică are să fie românească în firea ei și îmbrăcămintea ei, iar nu acuși latinească, acuși franțuzească, italienească și câte altele”³.

Avea să fie și mai explicit într-o serie de articole referitoare la limbă, publicate doi ani mai târziu, în nr. 10, 11, 13 și 14, în 1855, el era sigur de originea romană a poporului român, iar limba română se caracteriza, după părerea sa, printr-o mare unitate, oricât s-ar deosebi ea, de la o regiune la alta, unitate ce provine nu atât din vocabular, cât din formele ei. Era împotriva purismului, pentru împrumuturi din alte limbi, mai ales din cele înrudite, făcute, însă, „cu măsură și moderațiune”; tot cu moderație trebuia utilizat și procedeul derivării și al compunerii. A condamnat și mania latinizării numelor de familie, de care au fost cuprinși unii ardeleni, iar într-un articol publicat în nr. 103 al *Telegrafului român*, care încheia anul 1855, Vasici îmbrățișa, în totalitate, punctul de vedere al lui

¹ P. Vasici, *Antropologia...*, p. 209.

² *Ibidem*, p. 210.

³ *Telegraful român*, I, 1853, nr. 12, p. 17 și urm.

Alecu Russo, care protesta vehement împotriva pretenției unor ardeleni de a da directive în viața culturală a tuturor românilor, mai ales în domeniul limbii literare.

În decembrie 1855, gazeta anunța cu satisfacție numirea lui în postul de consilier al școlilor ortodoxe. În 1860, când la Sibiu aveau loc ședințele Comisiei filologice, însărcinate cu rezolvarea problemelor ortografiei limbii române, Vasici a participat la aceste ședințe, în calitate de înalt funcționar.

Participarea lui era cu atât mai necesară cu cât problema ortografiei interesa, în primul rând, școlile românești. A învins atunci principiul etimologic, apărât, cu multă abilitate, de T. Cipariu, la care a trebuit să adere și Vasici, ca și alți participanți. De aceea, scrisul său, de după 1860, a fost mai greoi, utilizând puține neologisme, forțate, inutile.

Și totuși, lupta *Telegrafului român*, sub conducerea lui P. Vasici, pentru limba literară nu trebuie omisă, constituind unul dintre marile lui merite; nu este deloc întâmplător că atunci când acțiunea împotriva etimologismului va fi reluată în Ardeal cu un nou avânt, ce va duce în cele din urmă la înfrângerea totală a curentului etimologist, ziarul sibian se va pune în fruntea ei (cea dintâi publicație ardeleană scrisă cu ortografia fonetică a fost *Foișoara telegrafului român*, car a apărut între anii 1876-1877, ca supliment al gazetei sibiene).

Pavel Vasici Ungureanu a fost cel care a lansat și a propus, pentru prima oară, ortografia fonetică în Ardeal, influențat, la rândul său, de lucrările lui Vasile Popp (publicase încă din 1838, în *Foaie pentru minte...* o „disertație” din care deducem că era susținătorul ortografiei fonetice, propunând un sistem alfabetic româno-chirilic-latin) și Ioan Maiorescu („părintele” așa-numitului principiu intelectual, care nu era altceva decât principiul fonologic, bine argumentat și susținut).

În același an, 1838, combătea propunerea lui Vasile Popp, dar susținea principiul fonetic, realizând prima prezentare teoretică asupra principiilor scrierii alfabetice.

Doctorul Pavel Vasici Ungureanu, în calitate de consilier școlar, a fost un neobosit luptător pentru ridicarea culturală a poporului român, prin școală, a îmbrățișat cu căldură ideea redactării revistei pedagogice *Amicul școlii*, de către Visarion Roman. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, între anii 1850-1865, în Transilvania, a realizat o însemnată operă de revigorare și dezvoltare a școlilor și învățământului românesc.

BIBLIOGRAPHY:

Ion Breazu, *Pavel Vasici și problemele limbii*, în „Cercetări de Lingvistică”, 10, nr. 1, 1965, pg. 53-66

Dumitru Draica, *Pavel Vasici Ungureanu (1806-1881)*, în *Contribuții la istoria ortografiei românești*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2010, pg. 59-63

Liviu Mărghitan, *Pavel Vasici Ungureanu (1806-1881)*, în *Viața academică din Banat (1866-2006)*, Timișoara, Editura Orizonturi Universitare, 2006, pg. 405-406.

Pavel Vasici Ungureanu, *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*, Buda, Tipografia Universității Ungurești, 1830.

Telegraful român, I, Sibiu, 1853, nr. 12.